

martir, ajunse într-un fel titluri de referință în istoriografia noastră. Cu pasiunea-i cunoscută și fascinat de subiect l-a urmărit pe stolnicul Constantin Cantacuzino în periplul vieții sale zbuciumate și iscoditoare, pentru ca treptat aria investigațiilor sale să fie extinsă la noi aspecte ale unei epoci de maximă înflorire culturală și remarcabile experiențe diplomatice.

Rezultatele acestor demersuri interpretative se regăsesc întocmai în recenta carte intitulată *Brâncovenești. Sfinții Martiri Brâncoveni. Culegere de studii* (Curtea de Argeș, 2014), în care, rând pe rând, sunt abordate inițiativele și traducerea stolnicului legate de cartea religioasă, începuturile Academiei domnești din București, relațiile diplomatice ale lui Brâncoveanu cu țarul Petru I, „graiul picturilor murale” din epoca brâncovenească, formația spirituală a domnitorului și valorile culturale ale domniei sale, relațiile cu familia Cantacuzino și, în final, argumentele mutării la Hurezi a moaștelor domnului sanctificat.

Prin valorificarea critică a surselor editate, prin îmbogățirea acestora cu altele noi, totul întregit de datele recente oferite de istoriografia de specialitate, română și străină, istoricul Vergatti reușește să aducă precizări și soluții de cel mai mare interes pentru chestiunile investigate. Dintre acestea am aminti, cu titlu ilustrativ, fixarea pe baza surselor grecești a începuturilor Academiei domnești pe timpul lui Șerban Cantacuzino sau interpretarea portretelor votive de grup sau colective de la Hurezi și Sinaia, fiind desprinsă, din reprezentarea poziției personajelor față de domn, ruptura în devenire dintre Brâncoveanu și unchii săi Cantacuzini (stolnicul Constantin și spătarul Mihai).

Exemplele ar putea fi sporite și cu alte merite ale cărții, dintre care am reține, ca o notă aparte, limbajul ales și stilul elegant al autorului. Toate acestea recomandă cartea nu numai specialiștilor, ci și unui public mai larg, interesat de cunoașterea realizărilor, în primul rând culturale, ale epocii brâncovenești.

Avram Andea

Izvoarele Răscoalei lui Horea. Seria A, Diplomataria, Remus Câmpeanu, Anton E. Dörner, Ladislau Gyémánt, Vasile Lechințan (ed.), vol. XI, București, Editura Academiei Române, 2012, 372 p.

Pentru spațiul transilvănean, răscoala condusă de Horea a avut o mare importanță, marcând un moment de turnură în evoluția societății și politicului la înțretăierea dintre feudalism și modernitate. Faptul că în acea vreme, în acest spațiu al Europei central-răsăritene, societatea și aspectele vieții publice erau marcate de trăsături care țineau de feudalism, care au fost modificate și eliminate prin programele reformiste începute odată cu stăpânirea austriacă în Transilvania, vine să arate dificultățile și complexitatea mecanismelor sociale, politice, confesionale, etnice, care au evoluat atâta vreme între jaloanele impuse de concepții feudale.

Răscoala condusă de Horea, care își găsea sorginea în problemele nerezolvate ale țărănimii supuse, a reprezentat un fenomen amplu al procesului de modernizare a societății transilvănene și a devenit o temă de dezbatere în toată Europa contemporană, făcând cunoscute lumii de atunci stările de lucruri din Transilvania; astăzi răscoala și urmările sale reprezintă un câmp de cercetare foarte interesant, care, prin multitudinea de izvoare create în această perioadă scurtă, permite o introspecție, aidoma unei fotografii complexe, în amănuntele și dedesubturile evoluțiilor epocii.

Volumul de față continuă tradiționala și prestigioasă serie de ediții documentare legate de răscoala lui Horea, fiind al unsprezecelea volum al seriei. Documentele cuprinse în volum provin din fondul comitatului Cluj, cuprins astăzi în fondul „Prefectura Județului Cluj”. Aceste documente dovedesc amploarea mișcării în acest comitat, care avea o poziție excentrică față de centrul mișcării țărănești din anii 1784-85.

Privitor la tipul documentelor cuprinse în volum, acesta reunește 85 de note de intrare în registrul actelor comitatului Cluj și opt documente având o întindere mai mare și care au legătură cu evenimentele anilor amintiți (5 texte legate de anchete, două acte legate de un proces și o relatare făcută de un jude nobiliar în legătură cu mișcările țărănești).

O serie de documente reprezintă anchete efectuate înainte de izbucnirea mișcărilor țărănești, relevând nemulțumirile țăranimii supuse, aflată într-o fază de accentuare și acumulare, datorate mai ales abuzurilor din partea stăpânilor de pământ (dări exagerate către nobili, neconsemnarea zilelor de muncă efectuate, deposedări frecvente de animale și alte bunuri, pedepse dure aplicate în mod arbitrar, și enumerarea ar putea continua). Alte anchete au fost efectuate după reprimarea răscoalei și ne dezvăluie modul de gândire a participanților, dar și amploarea mișcării în comitatul Cluj. Într-o altă cheie de citire, toate documentele cuprinse în acest volum reprezintă surse foarte valoroase pentru studierea evoluției mentalităților colective la nivelul satelor comitatului Cluj, dar și pentru detalierea raporturilor efective existente în ecuația stat-stăpânii funciari – sate-țărani supuși.

În linii mari, documentele sunt redactate în limbile maghiară, germană și latină; atât pentru textele în limba maghiară, cât și pentru numeroasele pasaje în latină, editorii au efectuat traduceri. Volumul este însoțit de listele de regește ale documentelor (împărțite pe categorii: protocoale și documente), redactate în limbile română și germană.

Lucrarea de față reprezintă și o contribuție la cunoașterea secolului al 18-lea, o perioadă din istorie destul de puțin cercetată în istoriografia românească, constituind un instrument important de lucru pentru specialiști și pentru cei interesați de evoluțiile acestei perioade.

Loránd L. Mádly

Ela COSMA, *Reprezentanțele consulare austriece în Moldova, Muntenia și Serbia (1782-1848)*, România, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, Canada, Gatineau, Symphologic Publishing, 2012, 338 p. 22 ilustrații; Ela COSMA, *Agențiile consulare habsburgice și revoluțiile pașoptiste din Moldova, Muntenia și Serbia*, România, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, Canada, Gatineau, Symphologic Publishing, 2013, 440 p. + 2 hărți

Cele două volume alcătuiesc împreună o lucrare științifică valoroasă, bine fundamentată pe numeroase surse arhivistice, inedite cu precădere, dar și editate, pe o corespondență diplomatică susținută și bogată în informații.

Subiectul însuși este important, întrucât abordează reconstituirea evoluției unei istorii naționale române și sârbe cu multe aspecte comparative, cu similitudini privind statutul Principatelor Moldova, Muntenia, Serbia, sau contextul internațional al complicatei Probleme Orientale, unde interesele marilor puteri Rusia, Imperiul Habsburgic, Imperiul Otoman în plin proces de decădere și slăbiciune, Anglia, Franța, Prusia, Sardinia se ciocneau, se manifestau complementar sau contradictoriu, puterile occidentale încercând pe plan diplomatic, apoi militar să oprească avansul notabil, înaintarea prea rapidă a influenței Moscovei imperiale spre Balcani și Strâmtori.

Lucrarea este în sine o îmbinare, o integrare reușită și corectă a istoriei naționale a unor state și națiuni mici aflate în plin proces de emancipare politică, la nord și sud de Dunăre, în istoria europeană și, cu precădere, în Problema Orientală, care prin interesul Londrei, Parisului, Berlinului introduc în ecuație factori importanți ai politicii europene occidentale, dezvăluind cum și de ce s-au implicat în această evoluție. Practic vorbind, în această manieră de reconstituire a lucrurilor, se dovedește că evoluția proceselor de emancipare politică a micilor state și națiuni dunărene constituie părți componente ale evoluției istoriei întregului continent în secolul al XIX-lea, când principiul naționalităților era în plină ofensivă, ținând să creeze, să croiască geografii politice noi.

Autoarea a efectuat cercetări minuțioase, atente și pertinente în: Arhiva de Fotocopii a Institutului de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, conținând un număr de peste 1.300 de documente de corespondență diplomatică austriacă, cu precădere consulară, ale căror originale se află la Haus-, Hof- und Staatsarchiv, P.A. Türkei, ca și la Kriegsarchiv în Viena; la Arhiva Ministerului de Externe al Imperiului Rus din Moscova, unde sunt fondurile Ambasadei ruse din Constantinopol, ale Consulatelor ruse de la Belgrad, București, Galați, Iași; în Arhiva Istorică-Militară din Moscova și la Arhivele de Stat ale Oblastiei Odessa.